

SIRÇA KÖŞKÜN MASALCISI

KEMALETTİN
TUĞCU'NUN
YAŞAMÖYKÜSÜ

NEMİKA TUĞCU

NEMİKA TUĞCU
SIRÇA KÖŞKÜN
MASALCISI

Can aędaş

Sırça Köşkün Masalcısı, Nemika Tuğcu

© 2004, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2004

2. basım: Ocak 2024, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıőtır.

Dizi editörü: Mustafa evikdoęan

Düzelti: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak fotoğrafı: © Nemika Tuğcu arşivi

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaőa ifttehavuzlar Sk. No: 16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-6317-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAęITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

NEMİKA TUĞCU
SIRÇA KÖŞKÜN
MASALCISI

BIYOGRAFI

♥can

NEMİKA TUĞCU, 1946'da doğdu. Kandilli Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra çalışma hayatı başladı. Şirketlerde, gazete ve dergilerde, reklam ajanslarında, TRT'de, yayınevlerinde editör, redaktör, yayın koordinatörü olarak çalıştı. Öyküler yazdı. Dergilerde atölye, yazı ve röportajlarıyla yer aldı. Türkiye'de çocuklar için çok sayıda kitap yayımlayan bir yazarın, Kemalettin Tuğcu'nun yaşamöyküsü olan *Sırça Köşkün Masalcısı* adlı biyografi çalışmasını tanıtmak için çocuklarla buluştuğunda çocuklar için yazmaya karar verdi. Türkiye'nin doğusundan batısına pek çok ildeki okullarda gerçekleştirdiği buluşmalar da, çocukların dünyalarına biraz daha yakınlaştı. Bazılarıyla mektup arkadaşlığı yaparak özlemlerini, kırgınlıklarını paylaştı. *Elişi Fotoğraflar* öykü kitabı; çocuklar için *Tevfik Fikret: Türk Aydınlanmasının Öncüsü*, *Minik*, *Sebzeler Kraliçesi Fasulye* adlı çocuk kitapları yayımlandı.

Bizlere okuma yazmayı,
sevgiyi, merhameti, insanlığı öğreten
amcama teşekkürler..

“Eski zamanlarda manastıra kapanmış insanlar vardı.
Bunlar öyle budala ya da güdük insanlar mıydı?
İmdi, böyle insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için
böylesi yollara başvurmak zorunda kalmışlarsa
sorun herhalde hafif bir sorun olamazdı.”

Ludvig Wittgenstein

İçindekiler

İkinci Baskıya Önsöz	15
Önsöz	17
Ailesi	35
Çocukluk Anıları	46
Savaş Yılları	91
Yazarak Yaşama Tutundu	119
Babîâli Anıları	148
Sonsöz	179
Kaynakça	191
Başvuru Kaynakları	193
Yayımlanmış Kitapları	195

İkinci Baskıya Önsöz

Sırça Köşkün Masalcısı'nın ikinci basımı gündeme geldiğinde ister istemez ilk baskının tarihine baktım: 2004. On dokuz yıl olmuş. Yeniden gözden geçirdiğimde bu yaşamöyküsü çalışmasının yer yer Kemalettin Tuğcu savunmasına dönüşmüş olduğunu gördüm.

Elli yılı aşan bir sürede çocuklar için, yayımlanmamış olanlarla birlikte toplam dört yüz otuz dokuz kitap yazan Kemalettin Tuğcu, edebiyat kanonu dışında değerlendirilmiş, çok okura ulaştığı için değil “çok sattığı için”, duygu sömürüsü yaptığı suçlamasıyla eleştirilmiştir. Yazdıkları eleştirilenlerce değerlendirilmemiş, kitapları editoryal bir çalışma yapılmadan, özensiz baskılarla okura ulaşmış, yine de 1980’li yılların ortalarına değin çok satılmış, çok okunmuştur.

Bu olumsuz eleştirilere karşın Tuğcu’nun yapıtlarının yeniden basılmasının yeni kuşakların duygu eğitimi, okuma kültürü, yitirilen değerlerin onarılması açısından önemli olduğunu söyleyen okurlar, bazı yazarlar, sanatçılar, gazeteciler de olmuştur.

Tuğcu, öksüz, yetim, yoksul, horlanmış, engelli, haksızlığa uğramış çocukları yazdı. Yoksul çocukların sorunlarına karşı daha duyarlı olunmasını sağlama çabası içindeydi.

Kim bilir kaç kuşak sevgiyi, saygıyı, umudu, paylaşmayı, sorumluluğu, özgüveni, adalet duygusunu onun kitaplarından öğrendi. Bugün bu etik değerlere çok ama çok gereksinmemiz var.

Kemalettin Tuğcu en büyük ödülünü okurlarından aldı.

Yaşamının son döneminde, 1991'de Çocuk Vakfı tarafından verilen Çocuk Edebiyatı Ödülü ve 1995'te Tüya Kitap Fuarı Çocuk Edebiyatı Ödülü'ne değer görüldü. Bu ödüllerle ilgili hiç yorum yapmadı.

Kemalettin Tuğcu'nun "yazın yaşamına nasıl başladığı, kendisine ilişkin söylenenler, neden ve nasıl yazdığı" vb. soruların yanıtlarını içeren yaşamöyküsü, Cumhuriyet döneminde rekor sayıda çocuk kitabına imza atmış bu yazarın yeni kuşaklarca doğru tanınması açısından önemli.

Önsöz

Çocukluğun yazarı

Kemalettin Tuğcu adını duymamış kaç kişi vardır? 1940' lardan 1980'li yıllara kadar onu tanımayan çocuk neredeyse yoktu. Birkaç kuşağa okuma yazmayı söktürmüş, romanlarında kimsesizlerin, yetimlerin, sokak çocuklarının kurtarıcısı olmuş, çocuk edebiyatımıza pek çok eser kazandırmış bir yazardır Kemalettin Tuğcu.

Kitapları bir dönem çok okundu. Yalnız kitapçılarda değil, gazete bayilerinde de satıldı. Kitap okumanın bir lüks değil, "boş zaman" kavramıyla ilişkilendirilmiş bir edim değil, merak ve gereksinim olduğu yıllarda, hem de köy odalarında, evlerde, tandır başlarında, kitap sevgisini yüreğinde hisseden insanlarca okundu, paylaşıldı.

Yazar kavramıyla tanışıklığım çok eski yıllara dayanır. Çocukluğuma. Amcam bir yazardı: Kemalettin Tuğcu. Her sabah matbaaya giderdi. Zamanla işyerleri değişse de tarif değişmedi; o hep matbaaya gitti. Yazdığı kitapları, yayına hazırladığı dergileri, hikâyelerini okusam da aileden biri olması, amca olması, yazarlığının önündeydi hep. Çünkü memuriyet gibi, askerlik gibi, doktorluk, avukatlık gibi bir meslekti benim gözümde yazarlık. Bir "iş"ti. Okuduğum kitapların sayısı ve çeşidi çoğalıp benim için yazar kavramı netleşinceye dek bu böyle devam etti.

Okurlarını ağlatmakla, duygu sömürüsü yapmakla suçlandı zaman zaman Kemalettin Tuğcu. Yoksulluk edebiyatı

yapıyordu. Fakirlik ve zenginlik, iyilik ve kötülük kitaplarının ana eksenini oluşturuyordu. Hayat bu kadar acıklı mıydı?

O yıllarda çoksatar kitaplar listesi yayımlanmıyordu. Bir baskı beş bin adetti. Bir yazar için çok satmak değil, çok okunmak önemliydi. Kitaptan para kazanılmıyordu. Çok daha az sayıda yayınevi vardı ve büyük paralar ödenerek futbolcular gibi yazar transferi yapılmıyordu. Yazarlar bir yayınevinde kitaplarını bastırabiliyorlarsa mutlu oluyorlardı. Kitap simsarlığı meslekler arasında yer almıyordu.

Bestseller (çoksatar) tanımı henüz hayatımıza girmemişti. O tarihlerde televizyon olmadığı için yazarlar edebiyat programlarında görülüyor, okurları onların nasıl yazdıklarını, hangi yazarlardan etkilendiklerini bilmiyor, yazarı tanımıyor, evlerinin içini göremiyorlardı. Yazarlar, okurlarına iç dünyalarını açabiliyorlardı yazdıklarıyla; ama özel hayatları bilinmiyordu. Bugün olduğu gibi “şeffaf” değildi o dönemin yazarları. Hangi yazar kaç satar, kaç para alır gibi konular da pek konuşulmuyordu.

Yıllarca emek verdiği kuruluşlara yaslanan yayınevleri, Kemalettin Tuğcu'nun kitaplarını basmaya gönül indirmediler. Halka bu kadar çabuk ulaşabilen bir yazarı görmezden geldiler. Onun kitaplarıyla zengin olan ama son derece özensiz baskılarla kalbini kıran yayıncılar da kitaplarından sağladıkları kazancı yazara yansıtmadılar.

Edebiyat yapmadığını hep söylediği halde, çok satan bir yazar olmanın hesabını veremedi Kemalettin Tuğcu. “Bu kadar çok okunmayı nasıl başarıyorsunuz?” sorusunu, “Bunu çocuklara sorun,” diye yanıtladı.

Edebiyat çevreleri, hızlı ve çok üreten bu yazarı edebiyat dışı tutmuş ama bunun için bir gerekçe göstermemiştir. Edebî niteliği, yazınsal değeri olduğu bilinen, değerleri tescil edilmiş yapıtlarla Kemalettin Tuğcu'nun yapıtlarının ayrımları belirlenmelidir.

Onu yoksayanlar, ondaki bu enerjiyi, edebî değeri daha yüksek bir üslup çizgisine çekmek için hiçbir çaba göstermediler. Onun önemli gördüğü, önemsememizi istediği, ömrünü adadığı sorunlar sürmektedir. Ve bu sorunlar da hâlâ görmezden gelinmektedir.

Yayınevlerini zengin etmiş ama kitaplarından hak ettiğini alamamış bu yazarın, çok okunduğu 1940'lı yıllardan 1970'le-

rin sonuna dek, okur profilindeki Türkiye'nin sosyal, siyasi ve ekonomik yapısındaki değişim, yazarın psikolojik yapısı irdelenmedi. Yazma nedenleri ve yazma biçimi üzerinde durulmadı. Ama birçok gazeteci, yazar, onun kitaplarıyla okuma alışkanlığı edindiklerini, yazar olmalarında büyük payı olduğunu söylediler.

Romanlarında işlediği konulara bakarak, bazen sağ bazen de sol eğilimli parti, dernek, vb. Kemalettin Tuğcu'ya sahip çıkarak, "Sen bizdensin," dediler. Ama hiç kimseden yana değildi; o, çocuklardan yana oldu hep.

Hayata tutunabilmesinin tek nedeni yazmaktı. Üzülünce, öfkelenince, sevinince, şaşırınca, korkunca kaleme sarıldı. Sonra da daktilosuna. Daktilosunun tuşları onu dünyanın dört bucağında gezdirdi. Denizleri, dağları aşır uzaya çıktı; ta yıldızlara kadar...

Bir yaşamöyküsü yazmaya kalktığınızda, o kişi hayattaysa, sorularınıza verdiği yanıtlardan, yazdıklarından, çizdiklerinden, yaşadıklarından, tanık olduklarından, yakınlarının ve arkadaşlarının anlattıklarından, kendisiyle yapılan söyleşilerden, üretimine ilişkin değerlendirmelerden yola çıkarak, buna sezgilerinizi de katarak biyografik bir çalışma yapabilirsiniz. Yaşananla ne denli örtüşür bilinmez. Kendine sakladıklarını, kırılma noktalarını fark edemezsiniz. Yaşamıyorsa işiniz biraz daha zorlaşır.

Bu kişi yakınınız ve az konuşan biriye, üstelik artık hayatta değilse, oldukça zor bir işin üstesinden gelmeniz gerekiyor demektir.

Büyüklerimiz geçmişle ilgili fazla bir şey anlatmadılar. Varsılık da, yoksulluk da hayatın dönemeçlerinde karşılaşılan olağan durumlar olarak algılandığı için ne övünme, ne de fazla bir yakınma duymadık onlardan. Geçmiş, yaşadıkları güne taşımadılar.

Amcam, emekli olup köşesine çekildikten sonra kendisiyle röportajlar yapılmasını kabul etti. Yetmiş dört yaşındaydı. Güçlü bir belleği vardı; çocukluğunda yaşadıklarının ve gördüklerinin çoğunu unutmamıştı.

Can Yayınları, Kemalettin Tuğcu'nun yaşamöyküsünü yazmamı istediğinde amcamla yeniden buluştum.

Bu buluşma, yaşarken olan beraberliğimizden çok farklıydı. Ona ilişkin anılarım, çocukluğumdan bugüne dek aileme ilişkin anıların içinde saklı duruyordu. Anı çekmecesi bir neden olmadan açılmaz. Bir ölüm, bir doğum, bir hastalık, bir sevinç, bir kederle, bir çağrışımla dönersiniz anılara ya da böyle bir nedenle.

Amcamın yaşamöyküsünü yazmak, çocukluğuma yeniden, bu kez farklı bir yolculuk yapmamı, anımsayabildiğim her sözü, ifadeyi, olayı bir kez daha sorgulamamı ve düşünmemi, onun için yazılanları gözden geçirmemi, ben daha dünyaya gelmeden yazdığı öykülere, romanlara, dergilere ulaşmamı gerektirdi.

Yaşamına, iç dünyasına ilişkin kendi yazdığı, başkalarından dinlediğim, okuduğum ve hatırladığım her şey, onun bilmediğim, anlamakta zorluk çektiğim, sis perdesi arkasında kalmış gibi duran kişiliğini biraz daha anlaşılır kıldı benim için. Anılarını toplarken çok üzüldüğüm anlar olmasına karşın keyifli bir yolculuktu.

Kendisine ait çeşitli dönemlerde yapılmış ses kayıtları, notlar, tanık olduklarım, dinlediklerim, yazılanlar ve söylenenlere gözlemlerimi ekleyerek üç padişah döneminde yaşamış, savaşlar ve işgal görmüş, yangınlar geçirmiş, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminin tanığı, *Guinness Rekorlar Kitabı*'na girecek kadar çok kitap yazmış, birkaç kuşağa okuma yazmayı söktürmüş, 20. yüzyılın başında doğup sonunda yaşamını yitirmiş amcamın, Kemalettin Tuğcu'nun yaşamöyküsünü anlatmaya çalışacağım.

Yarım kalan veda

Yaz, birden sonbahara dönmüş, havada güz kokuları duyulmaya başlamıştı. Amcam bir kez daha, başka bir kuzenimle haber yollamıştı; Nemika neden bana gelmiyor?

Neden gitmiyordum? Ya da neden gidemiyordum?

Ona her uğrayışımda bana mutlaka, "Baban nasıl, yemek yiyor mu? Söyle ona, kendini bırakmasın!" derdi.

Şimdi o bana başın sağ olsun, ben de ona başınız sağ olsun mu diyecektim? Ölen benim babamsa onun kardeşi değil miydi!

Bütün bu kaygıların onunla yüz yüze gelmemek için bahane olduğunu biliyordum. Ya kendimi tutamaz da salya sümük ağlarsam ne olurdu! Hiçbir şey. Belki ikimiz birlikte ağlardık. Belki ikimiz birlikte daha güçlü, haykıraya haykıraya, avaz avaz ağlardık!

Hiçbiri olmadı. Odasından içeri girdiğimde yatağında oturmuş, önündeki bir kutu kuş lokumunu cam bir kavanoza yerleştiriyordu. Yanına iliştim, kolumu omzuna atıp kulağına eğildim:

“Merhaba amca.”

“Hoş geldin,” dedikten sonra, başını kaldırıp yüzüme baktı:

“Sen kimsin?”

Görmese de sesimizden tanıyordu hepimizi; beni beklemiyordu demek ki.

“Ben,” dedim, “en güzel, en akıllı, en bilgili yeğeninizim!”

“Haaa,” dedi, “geldin mi? Al bakalım şu lokumlardan bir tane.”

“Birden fazla vermez misiniz?”

“Al kızım, al.”

Güldük. Sonra ikimiz de sustuk. Uzun bir süredir görmediği halde el yordamıyla da olsa işini yapabiliyordu. Lokumları tek tek yerleştirip kavanozu ağzına kadar doldurduktan sonra, önce kutuyu, sonra kavanozun kapağını kapattı. Elinden almaya kalktığımda, “Ben koyarım,” dedi. Uzandı, başucundaki komodinin boşluklarını buldu el yordamıyla, ikisini de yerleştirdikten sonra tekrar yoklayıp düşmeyeceklerine emin olunca çekti elini. Elleri göz olmuştu artık, her şeye dokunuyordu. Yatağın kenarlarını yokladı, yastığının altından mendilini alıp burnunu sildi.

Ne kadar zayıflamıştı... İlerlemiş yaşına karşın, fazla buruşup pörsümemiş yüzüne, görüyormuş gibi bakan gözlerine, gittikçe beyaza dönen rengine baktım. Söze nasıl başlayacaktım; ne söylemeliydim? Nasılsınız, diye hatırını mı sormalıydım? Bu, sıradan bir nezaket sözcüğü olmaz mıydı? Hem nasıl olduğu, nasıl olduğumuz ortada değil miydi? Yaralarımızı kanatmadan konuşabileceğimiz bir konu ararken söze başladı:

“Baban 30 Ağustos'ta doğdu. Çok sıcak bir gündü. Ağabeyimle ben, aşağı bahçede mağara gibi bir oyuk vardı, sen de bilirsin, orada birbirimize sokulduk, annemin feryatlarını din-

liyoruz. Doğum yapıyor kadın. Benden on iki yaş küçüktür baban. Kuran'a yazdım onun doğum tarihini... Allah bütün kardeşlerimin acısını gösterdi bana.”

Birden, bu konuşmayı bitirdi.

“Sen nerede oturacaksın şimdi?”

Oysa ben, devam etmesini, babamı anlatmasını istiyordum. Bebekliği nasıldı, ilk sözcükleri, okul hayatı, kardeşleriyle ilişkileri, annesiyle, babasıyla...

Birini yitirip, bir daha göremeyeceğimiz gün gelinceye dek bazı ayrıntıyı merak etmeyiz; merak etsek de bir türlü konuşacak zaman bulamayız. Yitip gidenin, o bilmediğimizin ardından koşup yakalamaya çalışırız boşuna.

“Burada kalacağım.”

Ağladığımı hissetmesin diye başka bir şey söylemedim. Gözlerini ovuşturdu önce, sonra sağ dizini. Parmağında annesinin mavi taşlı yüzüğü var. Babaannem öldüğü günden beri yüzük amcamın parmağında. O da bana üzüntüsünü belli etmek istemiyordu.

Çok zamanı yoktu, kardeşlerinin yanına gidecekti kısa bir süre sonra; bunu biliyorduk. Misafirimizdi... Baba tarafımızdan kalan son kişiydi.

“Babanın odasını değiştir. Eşyaların yerlerini kullanabileceğin gibi değiştir. Muhafaza edersen, her gün o acı hatıraların tazelenir. Buna tahammül etmek güçtür.”

Amcamla babama dair bir daha hiçbir şey konuşmadık. Televizyon kanallarındaki programların birbirine çok benzediğini söyledi. “Seyircinin ilgisini ve bilgisini artırmak için eğitici, öğretici parodiler yapılmalı. Benim kitaplarımdan da küçük skeçler yapılabilir; sen yaparsın,” dedi. “Bunları söyle.” Kime söyleyecektim, bilmiyorum.

Yatağının başucunda duran, “Dağarcık” adını verdiği şiirlerini uzattı, “Şimdi bunları oku bana.” dedi. Kırmızı kurdeleyle bağlanmış dosyadaki şiirlerini okudum yüksek sesle. Yanlış okuduğum yerleri hemen düzeltti. Parmakları melekesini büyük ölçüde kaybetmişti. Yanlış tuşlara basabiliyor, gözleri görmediği için de yazdıklarını denetleyemiyordu. Benim yanlış okuduğumu zannetti, “Öyle yazmışsınız,” dediğimde kızdı:

“Ben öyle bir şey yazmam.”

Hani boş bulunur ya insan bazen, akıl edemez. Ben de öyle olmuşum. Yüze yaklaşan yaşına karşın şaşmaz bir disiplinle, görmeyen gözleriyle yazmayı sürdüren bir insanı, amcamı ihtiyarlıkla, acizlikle karşı karşıya getiriyordum az kalsın. Elbette yanlış o yapmazdı... Ben her yanlışımda, "Pardon," deyip devam ettim okumaya.

Şiirler bittikten sonra , "Bunların bazıları şarkı olarak bestelenebilir," dedi. Bir vasiyet miydi acaba bu söyledikleri?

Ayağındaki sakatlık, hayatı boyunca taşıdığı bir kederdi. Ruhuyla, bedenini aşır koşmak, uçmak istiyordu. Sağlam insanlar gibi işine gidip gelse de, yüzlerce kitaba imza atsa da, iyi bir aile reisi olsa da sakatlığı nedeniyle yapamadığı her şey, talihsizliğine duyduğu öfke, hüznün, keder, acı olarak yansıyor du yazdıklarına. Bu yüzden insanlardan kaçmış, ama sonunda hayatı sevmiştir. Hayatı sevdiğini söylediğinde seksen yaşını aşmıştı:

"Hayat gelip geçiyor. Yaşamı seviyorum. Herhalde yaşamadığım için seviyorum. Rahat olarak yaşamadım. Fakat şimdi düşünüyorum, dünya güzel."

Şiirlerinden birinde de dile getirmiş bu duygusunu:

İnsan bir ömür boyu çekmiş olsa da çile
Ayrılmayı istemez dünyadan bir an bile
Ne bir mecal bırakır, ne bilgi ne de varlık
Üzerine çökünce o zalim ihtiyarlık
Ömrün sonlarında hayat daha da tatlı
Yıllar çabuk geçiyor, günler sanki kanatlı.

Kurguladığı yüzlerce hayat bile az geliyordu. Ölümüne nasıl direnebilirdi? Kitaplarından skeçler, şiirlerinden şarkılar bestelenirse, ruhundan parçalar bırakmış olacaktı; sonunda uzlaştığı ve sevdiği bu dünyaya.

Dereden tepeden konuştuk sonra. Gelini Leyla Hanım, kahvaltısını getirdi.

Kahvaltı ve yemek saatleri hayatı boyunca şaşmadı. Sabah hep aynı saatte kalktı: Sekizde. Beyazpeyniri, zeytini, bazen yumurtası, sütü, reçel ya da balı hazır olurdu. Öğle yemeğini de her gün saat 13.00'te yedi. Yemek sonrası bir saat uyur, çay saatine kadar yazardı.

Yemek yemeyi severdi. Damak zevki gelişmişti. Bunu *Oyuncakçı Dede* romanında anlatır:

— Yemek işi ne oluyor, dedim.

İsmail Dede içini çekti:

— Çocuk, yemek ayrı bir zevktir. Birtakım ukalalar, ‘Yemek için yaşama, yaşamak için ye,’ derler. Kimi kandırıyor bu budalalar? İnsanın beş duyusundan biri de tat almaktır. İnsan yerse yaşar. Bu yemeği lezzetli, insana zevk verici bir duruma sokmuşlardır. Tatlı bir kavunun, sulu ve hoş kokulu bir şeftalinin, cızır cızır yağları damlayarak ortalığa hoş bir koku veren balığın ve pirzolanın zevkini kim inkâr eder? Doğal olan yemek ihtiyacımızı vapur kazanına kömür atar gibi zevksiz şeylerle mi doldurmalyız?¹

Sol yanında büyükçe bir tabağın içinde çay bardağı, sağ yanındaki tabakta da kahvaltısı duruyordu. Çatalını tabağındaki küçük küçük kesilmiş ekmeklere batırmaya çalıştı. Iskaladığını görünce, bıçağın ucuyla ekmekleri çatalına doğru ittim. Görmediğini sanıyordum. “Sen bırak,” dedi. “Ben uğraşıp kendim alacağım.”

Çayı birlikte içtik. İzin istedim.

“Nereye gidiyorsun?”

“Eve gidiyorum amca.”

“Pekâlâ, akşam yemeğine gel, hep beraber yeriz. Yalnız başına oturma.”

“Gelirim,” dedim.

Vedalaştık...

Belleğimde kalan son anısı bu.

Akşam yemeklerindeki beraberliğimiz uzun sürmedi. Kalkamadığı için yatağında yedi yemeğini. Başucundaki radyoyu hiç kapatmadı. Sık sık saate baktı. Ailenin dışından ziyaretçi kabul etmedi. Ölümünü ve nereye gömüleceğini rüyasında görmüş gibi aynen anlattı.

17 Ekim 1996 tarihinde gitti...

1. Kemalettin Tuğcu, *Oyuncakçı Dede*, Kurtuluş Yayınları, İstanbul, 1978, s. 39.

Boğaziçi'nden bozkıra esen yel

Babamın görevi nedeniyle çocukluğum Kayseri'de geçti; İstanbul'u özleyerek.

Karlar altında sonsuz bir kış mevsimi yaşanırdı bu kentte. Yollar, evler, ağaçlar, ellerimiz, ayaklarımız, gözlerimiz, hatta gökyüzü bile buz tutardı.

Deniz yoktu, üzerine çıkabileceğim ağaçlar yoktu, kuraktı; evimiz, bahçemiz küçüktü. İstanbul gibi kokmuyordu. Oysa sonsuz bir yazı vardı İstanbul'un; çiçekler hep açıyor, ağaçlardaki meyveler hiç bitmiyor, amca ve hala çocuklarım o hiç bitmeyen yaz mevsiminde, uçsuz bucaksız bahçede oynuyorlardı. Öyle sanırdım.

Postacının bıraktığı mektuplar yalnızca bir haber değil, Boğaziçi'nden esen yeldi. Çiçeklerin baygın kokusunu, yazılı-kavakların, sultanselimlerin, kuşincirlerinin ballı tadını, denizi, yıldızları getirir, İstanbul'u evimize taşırdı.

Babaannemin, amcamın, halamın ve eniştemin eski yazıyla yazdığı mektupları annem ya da babam okurdu. Ağızlarından çıkan her sözcüğü can kulağıyla dinlerdik. Gündelik hayata ilişkin haberler olurdu çoğunluk. Babaannemin biraz rahatsız olduğu, ama endişe edecek bir vaziyet olmadığı, çocukların okula başladığı, kar yağdığı, eniştemin görevle Malatya'ya gittiği, Doktor Halim Bey'in köpeği Cip'in öldüğü, Şule Ablanın güzel bir kazak ördüğü, ekmek "fiyetleri"ne zam geldiği, gibi. Mektubu okuyan bazı sözcükleri çıkaramaz, birkaç kez yazıldığı gibi okur, sonra doğru sözcüğü bulup düzeltirdi.

1955 yılında İstanbul Boğazı'nın buz tutmasıyla ilgili haberler ve babaannemin kardeşi Didar Hanım'ın ölümü, başsağlığı için gelenler, kış boyunca mektuplara konu oldu. Vapurlar çalışmıyor, iki yakada oturanlar karşıya geçemiyor, işe ve okula gitmek mümkün olmuyordu. Amcam yirmi yıl çalıştığı Türkiye Yayınevi'nden ayrılmış, *Hayat* mecmuasına geçmişti.

Aynı yıl, ablam ve ben "zafiyet" geçirdik; babaannem mektuplarında kan yapması için kınakına ve kara üzümün kaynatılıp içilmesini tavsiye ediyor, gıdamıza dikkat etmesi için annemi uyarıyordu.

O yılın sonbaharında bir gece kırılan cam sesleri ve çılgınlıklarla uyandık. Çengelköy'deydik. Pencereden beyaz gömlekli,

ellerinde kalın sopalar olan adamların Rumların oturduğu evlerin camlarını kırdıklarını, eşyaların pencereden atıldığını gördük.

Köşkün hemen altındaki kiliseden de kırılan cam sesleri geliyordu. Komşumuz olan Rumları, bahçıvanları Ali Efendi bize getirdi. Korkudan titreyen bu insanları birkaç gün evimizde sakladık.

1958 yılında, Nurettin Amcam görevle Kayseri'ye geldi. Her yaz, hemen bütün akrabalarımızı İstanbul'da görüyorduk ama o asker olduğu için pek karşılaşamıyorduk. Bu son göreviydi. Gelirken, okulu tatil olduğu için fen fakültesinde okuyan büyük kızını da getirmişti. Ablamla bana armağan olarak *İnce Memed*'i getirmişti Güler Abla. Yaşar Kemal'i o romanıyla tanıdık ve bir daha peşini bırakmadık.

Amcamın askerlik anılarını nefes bile almadan dinledik birkaç gece. Sarıkamış'ta askerleriyle birlikte Eskimolarinkine benzeyen buzdan bir ev yaptıklarını, içine de soba kurduklarını anlatmıştı. 1925 yılında Şeyh Said İsyanı çıktığında "Tenkil Harekâtı" için Doğu'ya gönderilen birlikler içinde görev alan amcamın sıkıntıdan dişleri dökülmüş. İsyancılar dişsiz zabitin kellesine bir kese altını ödül koymuşlar.

Nurettin Amcam, Kuleli Askerî Lisesi'nde öğrenciyken katılmış Kurtuluş Savaşı'na. 1920'de talimgâha gitmiş. İstiklal Savaşı Madalyası vardı. Harbiye'yi bitirip subay olduktan sonra çeşitli birliklerde bölük, tabur, alay komutanlıkları, askerlik şubesi başkanlığı, karargâhlarda şube müdürlüğü görevlerinde bulunmuş. Bizde kaldığı sürece gece yarısına kadar askerlik ve savaş anılarını dinledik.

İlk kez evimize geliyordu ve ilk kez bu kadar yakınlaşmıştık. Onu dinlemek için karşı komşularımız bile geldiler. Yaşım küçük olduğu için her şeyi anlamıyordum, ama savaş ve askerlik konusunda bir pencere açılmıştı içimde.

Bir yıl sonra emekli oldu Nurettin Amcam. Birkaç ay sonra, gece gelen bir telgraf onun ölüm haberini getirdi. İlk kalp krizini atlatamamıştı. Elli sekiz yaşındaydı. Üniversitede okuyan bir kızı ve bir oğlu, sekiz yaşında ikiz kızları ve genç bir kadın kaldı geride.

Kemalettin Amcam hayatında ilk kez uçağa binip ağabeyinin cenazesine katıldı. Babaannem birini savaşta kaybettiği

iki kardeşinden ve eşinden sonra, yetmiş sekiz yaşında ilk çocuğunu kaybetti.

Kemalettin Amcam daktiloyla yazardı mektuplarını. Babama “kardeşim”, anneme de “yenge” diye hitap ederdi. Siyasi ortama ilişkin herhangi bir şey yazıldığını anımsamıyorum. Belki de mektup okunurken o bölüm ilgimizi çekmediği için anımsamıyorum. Oysa bizim evimizde siyaset konuşulurdu. Hatta çoğu Demokrat Partili komşularımız da siyasete ilişkin görüşlerini uluorta açıklar, kabul günlerinde tartışmalar olur, bazıları parti yüzünden birbirlerine küser, selam bile vermezdi.

27 Mayıs öncesi İsmet Paşa’yı karşılamak üzere istasyona gitmiştik hep birlikte. Büyükbabam, İsmet Paşa’yla aynı cephe de çarpıştığı için biz de doğal müttefiki ve asker arkadaşı oluyorduk ailece. Siyasi tansiyon yüksekti. Treni Yeşilhisar’da durdurulduğu için Kayseri’ye gelememişti Paşa.

Celal Bayar’ın seçim konuşmasını dinleyen babam, “Yenice sigarasını yirmi beş kuruşa içiriyorlar; beş kuruşa içireceğiz,” dediğini anlatmıştı. Bunu bir mektubunda ağabeyine de yazmış olmalı ki, “Oğlum, ciğerinin ucuzlatılmasıyla mesele halledilmiyor. Gıda önemlidir. Dur bakalım...” gibi bir yanıt gelmişti amcamdan. Her mektubun sonunda çocukların gözlerinden öpülür, babaannem, “Allah’a emanet olun,” diye bitirirdi.

Amcamın ve halamın çocuklarıyla da biz yazışırdık. Büyüklere esinlenmiş olmalıyız; ortaokul dönemimizde yazdığımız mektuplarda Osmanlıca sözcükler kullanır, dahası olabildiğince ağıdalı bir Osmanlıcayla hal hatır sormaya çalışır, eski sözcükleri kullanma konusunda yarışırırdık. Mütecessis, mütemayil, mühim, muttali, behemehal, derkenar gibi sözcükleri yerli yerinde kullanmak, o kişinin itibarını artırırdu.

Mektuplar günlerce ortada durur, yeniden okunur, yeniden konuşulur, sonra bir zarfa, öncekilerin yanına konup dolaba kalkardı. Çengelköy, yüksek bir dolabın içinde dururdu, ona kavuşmak için okullarımızın tatil olmasını beklerdim.

Postacı eğer “paket ihbarnamesi” bırakmışsa, postaneden alınıp eve getirilmesini sabırsızlıkla beklerdik. Amcam, kardeşlerine ve bana kitap, dergi, suluboya, kuruboya, gönderirdi.

Bazen birkaç metre kumaş, dantel, ayakkabı ya da ancak İstanbul’da bulunabilecek bir şey gelirdi. İstanbul’dan gelen her ne ise olağanüstü güzellikte görünürdü gözümüze.

Her hafta birkaç gazete bazen de *Mani Di Fata* ve *Ev-İş* mecmuaları yollardı amcam; ben yalnızca *Gece Postası* ve *Son Posta*'yı anımsıyorum. Merakla beklediğimiz tefrikalar vardı o gazetelerde. Biri pehlivan tefrikasıydı. Cihan Pehlivanı Koca Yusuf mu, yoksa Adalı Halil mi, şimdi anımsayamıyorum. Kazıklı Voyvoda'yı dehşet içinde okurduk çünkü Voyvoda önüne geleni kazığa oturturdu. Bir de "Kan Kusan Gelin." Okunması yasaklandığından, gizlice okuduğumuz bu tefrikada bir türlü anlam veremediğimiz hayat bilgileri vardı.

Okullarımız tatil olduğunda bütün aile Çengelköy'de, büyükbabamın köşkünde bir araya geliyorduk. Babaannem, amcalarım, yengelerim, halam, eniştem, çocukları ve biz; annem, babam ve kardeşlerim.

Babaannemin kız kardeşi Didar Teyze, oğlu, gelini ve torunuyla, erkek kardeşi Hükmü Bey de eşi ve kızıyla gelir, köşkte kalırdı zaman zaman. Nurettin Amcam'ın ilk eşinden olan kızı Üner Abla, iki çocuğuyla birlikte, yaz boyu kalırdı Çengelköy'de.

Daha çok yaz günleri gelen bu konukların gidişleri de bir âlemdi. Vapur saatinden en az yarım saat önce iskeleye gitmek için evden çıkarlardı. Vapur, saatinde gelirse ne âlâ! Yoksa oturup beklerlerdi. Misafirlerin gidişleriyle hepimiz sofanın camlarından dışarı bakardık. Vapur hareket edip Beylerbeyi'ne doğru giderken karşılıklı mendiller, eşarplar, çarşaf sallanırdı; eşinin elçilik görevi nedeniyle yurtdışında yaşayan, zarafetine, giysilerine hayran olduğumuz Nuran Abla, annesinin katında kalmaz, yukarıda, köşkün en mutena köşesinde misafir edilirdi. Teyzelerim ve dayılarım da bazen günübirlik gelirlerdi. Yazın olurdu bu konukluklar, çok net anımsamıyorum, ama bana çok uzun gelirdi.

Hiç unutmadıklarım, leylaklardan, morsalkımlardan yayılan kokular, filbahriler, gülibrişimleri, "Aman, dokunursanız solar; sakın ellemeyin," dedikleri için dokunduğum ve soldurduğum manolyalar, bahçemizde olgunlaşmasını beklemekten yediğimiz meyveler, Marika Teyze'nin bahçesinden çaldığımız incirler, erikler, üzümler. İşgal yıllarında babamın ve amcamın içine girip saz çaldıkları, suyu çekilmiş sarnıca iki kuzenin ip merdivenle girip saklanması, anneleri aramaya çıktığında yaşadığımız korku. Kesinlikle yasaklanmış olsa da gizlice gittiğimiz, eğilip içine baktığımız, Padişah Vahdettin'in sa-

rayının bahçesinde, öldürttüğü rivayet edilen adamların kesik başlarıyla dolu olduğu söylenen kuyu, sofaya kurulan yirmi beş-otuz kişilik sofralar. Fasil geceleri, içinde kaybolduğumuz kocaman bir bahçe, ağaçlar...

O kalabalık sofralar nasıl kurulur, masraf nasıl bölüşülür, para nereden gelir, nasıl harcanır, hiç bilmezdik. Ölüm, adını duyduğumuz kötü bir oyundu. Çocukluğun o başıboş, büyülmüş sarhoşluğunu yaşıyorduk.

Her sabah Çengelköy'den kalkan 07.45 vapuruyla matbaya giderdi amcam. Biz çocuklar uykuda olduğumuz için gidişini göremezdik.

Halamın eşi Naci Enişte, bütün çocuklara bahçede sabah jimnastiği yaptırırdı. Kemalettin Amcamın çocukları Gül ve Yaman, halamın çocukları Hale ve Sema, ablam ve ben. Küçük olduğu için kardeşim, yaşları büyük olduğu için halamın oğlu Zeki Ağabey ve kızı Şule Abla beden eğitimi programına katılmazdı. Eniştem sağa dön, sola dön, ellerini yukarı kaldır, yana aç diye komut verirken kıkır kıkır gülerdik. Biz gülünce yüzü kıpkırmızı olur, gözlerini açar ve bağırırdı. Gülüşe konuşa birterdi jimnastik, sonra hep birlikte bahçede kahvaltı yapardık. Çok sürmedi jimnastik dersleri.

Sümerbank'ın, eğitim için Rusya'ya gönderdiği öğrencilerden birisiydi Naci Enişte. 1931-1932 yılları arasında, tekstil üzerine Moskova yakınlarında bir fabrikada eğitim görmüş. Türkiye Cumhuriyeti fabrikayı satın aldıktan sonra tezgâhlar sökölüp fabrika olduğu gibi Kayseri'ye taşınmış ve Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası kurulmuş. Enişte fabrikanın kuruluş aşamasında orada bulunmuş. Rusça bilirdi. Çocukluğu Almanya'da geçtiği için Almanca da bilirdi. Büyükbabamın "tensibi"yle 1925 yılında hoca nikâhıyla evlenmişler halamla. Evlilik cüzdanları yoktu. Medeni Kanun çıkınca, kütükte tescil ettirmişler evliliklerini.

Sanırım okulda edindiği disiplini bize uygulamaya çalıştı enişte ama pek başarılı olduğunu söyleyemem. Yemek yapmasını da yemesini de seven, oldukça iştahlı biriydi. Örgü örmeyi, kanaviçe işlemeyi de bilirdi.

Kahvaltımızı çok sıcak havalarda dışarıda yapardık. Kameriyenin altına yedi-sekiz çocuğun sığabileceği bir masa hazırlanır, yiyeceklerimiz tabakların içinde önümüze konurdu.

Kahvaltımız bitince ekmekçi Agop'un gelmesini bekledik. Önce sesi gelirdi : "İnebolulular, Safranbolulular, ekmekçiii." Agop'un sıksa atı, sırtına yüklenmiş tahta ekmek dolabı, en sonra da Agop görünürdü yokuşta. Neriman, mis gibi kokan ekmekleri alırken biz de taze erik dallarını toplar, ata yedirirdik. Beş-altı çocuk seferber olurduk atı beslemek için. Hayvan sıkılır, başını sağa sola çevirir, yemek istemezdi; ama biz tıkıştırırdık ağzına.

Bahçede bir aşağı, bir yukarı dolaşır, mevsimine göre incir, erik, ceviz, ne bulursak olmuş olmamış demeden yerdik. Bahçenin sınırları dışına çıkmak, hatta gözden kaybolmak yasaktı.

Öğleüzeri zerzevatçı Recep Efendi gelirdi; küfeleri patlıcan, biber, kabak, salatalık, domates ve mevsim meyveleriyle dolu. Babaannem başını örter, pencereden konuşurdu zerzevatçıyla. Alışverişi Ayşe Yengem ve halamın evlatlığı Neriman yapar, babaannem de sebzeleri meyveleri tek tek kontrol ederdi. Beğenmediklerini geri gönderir, alışveriş bitince koynundan cüzdanını çıkarır, ne tuttuysa yollardı Recep Efendi'ye. Cebinde duran küçük bir deftere kurşunkalemle hangi sebzedden, meyveden kaç kilo alındığını, kaç para verildiğini eski yazıyla yazardı. Biz bu kez Recep Efendi'nin eşeğine ot yedirmek için yarışırđık.

Amcam, mutfak alışverişini, hesabı kitabı babaanneme bırakmıştı. O gün ne yemek pişirileceğine, ne alınması gerektiğine babaannem karar veriyor ama yengeme de soruyordu: "Ayşe, hünkârbeğendi yapalım mı? Ayşe, dolma yapalım mı?" Birlikte karar veriliyormuş gibi olsa da hep babaannemin seçtiği yemekler pişiyor, yengem, "Siz bilirsiniz anne," diye yanıtlıyordu.

Her öğün taze yemek pişer, mutlaka kömür ateşinde ızgara köfte ya da pizola yapılırdı babaanneme. Öğleden akşama kalanı yemezdi.

Bakkaliye alışverişini Neriman yapardı. Biraz büyüyünce biz çocuklar bu işi üstlendik. Babaannem alınacakları Yaman'a yazdırır, koynundan boncukla örülmüş siyah cüzdanını çıkarıp para verirdi. Bir de kız çocuk katılırdı Yaman'ın yanına; çoğunlukla ben giderdim. Bakkal Mehmet'ten alırdık bakkaliyeyi. Arnavut bakkal diye söz edilirdi ondan. Çengelköy'ün eskilerindendi, büyükbabamı bile tanyacak kadar yaşlıydı. Eti kasap Muammer'den alırdık. Helvacı Osman Amca'ya da uğranırdı mutlaka.

Alışverişe gidenlerin ödülü yirmi beşer kuruşluk dondurmaydı! Sıcak yaz günlerinde o yokuşu çıkıp o kadar erzakı taşımaya azdı bile.

Reçelleri babaannem yapardı. Mevsimine göre çilek, vişne ya da mürdümü oturduğu yerde, mutfak kapısının önüne konan mangalda ağır ağır, karıştıra karıştıra kaynatırdı. Mürdüm, reçel yapılmadan önce ortadan ikiye bölünür, çekirdeği çıkarılır ve birkaç gün kuruması beklenirdi. Vişnelerin çekirdekleri de firketeyle çıkarılırdı. Kaynayan reçelin buram buram kokusu iştahımızı kabartır, soğuyunca büyük kavanozlara konur, ağzı bağlanır ve karınca gelmesin diye su dolu bir kabin içine oturtulup teldolaba yerleştirilirdi. Kış için yapılanlar ayrı bir yerde saklanırdı.

Öğleye kadar bahçede oynardık. Kavga ettiğimizi anımsamıyorum. Ufak tefek kaza ve yaralanmalar büyüklere duyurulmadan, aramızda halledilirdi. Öğle yemeğinden sonra Ayşe Yengem ve Neriman akşam yemeği için hazırlıklarını yapar, halam dikiş diker, annem ev işlerine yardım eder ve bütünlemeye kalan çocukları ders çalıştırırdı.

Katlanması en zor saatler öğle uykularıydı. Hepimiz babaannemin odasına yatırılırdık. Ellerimizde mutlaka bir kitap ya da dergi olurdu: *Yıldız* mecmuası ya da eski *Ev-İş*, *Yavrutürk* ciltleri, *Doğan Kardeş* dergisi. Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* ve *Bozkurtlar Diriliyor* adlı kitapları. *Kızıltuğ*, *Tommiks*, *Teksas*... Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanları paylaşılmazdı.

O yıllarda elimize geçen her şeyi okuyorduk. Okuduklarımızı da tiyatrolaştırıyorduk. Önce bir çadır yapıyorduk bahçede. Burası otağımız oluyordu. Örneğin *Bozkurtların Ölümü*'ndeki isimleri paylaşıyor, aklımızda kaldığı kadarıyla oyunlaştırıyorduk. İçimizdeki en büyük çocuk rol dağıtımını yapıyor, ne yapacağımızı da kısaca anlatıyor, ondan sonrası doğaçlama olarak devam ediyordu.

Kendimizi bazen oyuna o kadar kaptırıyorduk ki, örneğin başbuğumuz öldüğünde gerçekten gözyaşı döküyorduk.

Bir keresinde amcamın *Ev-İş* mecmuasında yayımlanmış bir piyesini sahnelemiş, ev halkının yanı sıra selamlıkta oturan Halim Amcalara da "biletli" bir gösteri yapmıştık.

Doğan Kardeş dergisi Çengelköy'e postayla gelirdi. Ne-

den amcam getirmezdi, bilmiyorum ama, yaz günleri postacı köşkün biraz uzağında, dut ağacının altına oturur, dergiyi bize vermeden önce kendisi okurdu. Amcamın kütüphanesinden gizlice alıp okuduğumuz, o gelmeden yerine koyduğumuz romanlar da vardı.

Öğle uykusundan çoğunluk, Bakırköy'den gelen Arnavut dondurmacının sesiyle uyanırdık: "Dondurmaaa, kaymaaaak!" Günün en güzel saatiydi. Uzun boylu, kırmızı yüzlü, beyaz önlüklü dondurmacı, büyüklü küçüklü külahları dağıtır, sonra da oturur dinlenirdi.

Çocuklara yirmi beş kuruşluk vişne ve kaymak alınır; ama dokunmaması için üstüne içirilen su, dondurmanın bütün tadını alır götürürdü. Sonra aşağı bahçeye, fındıkların oraya iner, oyun oynardık akşama kadar. Yine de gün bir türlü bitmezdi.

Radyoda fasıl başladığında güneş denize iyice yaklaşmış olurdu. Babaannem, bağdaş kurup oturduğu divanda usul vurarak çalan şarkıya eşlik ederdi. Yengem, elbisesini değiştirip dudağına kırmızı rujunu sürdüğünde akşam olduğunu anlardık. Amcamın eve dönüş saatiydi bu. Telaşlanır, mutfağa gidip yemeklere bir daha bakar, vapur Beylerbeyi İskelesi'nden kalktığında, sesine yansıyan bir sevinçle seslenirdi:

"Anne, Kemal Bey'in vapuru geliyor."

Babaannem, amcamın odasına gider, pencerenin önüne oturup vapurun gelişini gözler, aşağı bahçeden oğlunun yokuşu çıkmasını seyrederdi.

Amcamın eve geldiğini, ayak sesine karışan, bastonunun çıkardığı seslerden anlardık. O upuzun yokuşu çıktıktan sonra, sofadan hızla geçip odasına girerdi. Başıyla selam verirdi çoğunlukla. Yengemin, "Hoş geldiniz Kemal Bey," diye karşılmasına bir yanıt verip vermediğini anımsamıyorum. Bu kadar hızlı nasıl yürüdüğüne bakıp şaşardım. Böyle bir ayakla yürümeyi büyük bir marifet sayar, ayrıcalıklı bir yere koyardım amcamı. Ama ondan çekindiğimi anımsıyorum. Bu, biraz da az konuşmasından ve duygularını yansıtmayan duruşundan kaynaklanan bir çekingenlikti.

Babaannem odasında karşılardı onu. Konuşurlardı. Kapıları kapalı olurdu. Yengem, babaannem odadan çıkıncaya dek içeri girmezdi. Amcam soyunur dökünür, elini yüzünü yıkar, sofraya gelirdi.

Akşam yemekleri sofanın yukarı tarafına kurulan masada yenirdi. Upuzun bir masa olurdu. Hep birlikte oturulurdu sofraya. Babaannem ve çocukları sofranın baş tarafında otururlardı; damadı, sonra gelinler ve çocuklar. Arada sırada İstanbul'a gelen Nurettin Amcam, Melek Yengem, çocukları Güler, Galip, Gülseren ve Gülderen de bazen katılırlardı bize.

Uzun sürerdi akşam yemekleri. Biz çocuklar, yemeğimizi bitirince kalkardık. Büyükler sofadaki sedirlere oturup konuşur ve kahvelerini içerlerdi. Amcam çok fazla kalmaz, kahvesini içince kalkar, odasına gider ve yazı yazmaya başlardı.

Biz, büyüklerin yanında oturmazdık. Konuşmalarını dinlemek ayıptı. Hem her şey de konuşulmazdı bizim yanımızda. Kol kırılırdı bazen ve yen içinde kalırdı. Kızarmış gözlerden, arada yükselen seslerden anlardım. Suskunlukların kırgınlık olduğunu, insanların örselendiğini hissedebiliyordum çocuk yaşında.

Geçmiş yıllara dönüp baktığımda kalabalık bir ailede yaşamının, birbirini sevmenin, güvenmenin, bağışlamanın, yardımlaşmanın ne denli önemli olduğunu daha iyi anlıyorum.

AİLESİ

Safranbolu'dan İstanbul'a

Tuğcu ailesinin kökleri Safranbolu'ya dayanıyor. II. Mahmud'un Osmanlı tahtındaki son yıllarında Safranbolulu Yeniçeri ağası Mustafa, iyi bir eğitim görmeleri için oğulları Halil ve Ömer'i alarak İstanbul'a gelir.

II. Mahmud, ülke kalkınmasının eğitim ve teknoloji ile gerçekleştirileceğine, eğitimin yaygınlaştırılması gerektiğine inanan bir padişahtı. Saltanatı döneminde ortaokullar açılmış, Yeniçeri Ocağı kaldırılmış, tekkeler kapatılmış, ilk buharlı gemiler işletmeye açılmış, irticayla mücadele edilmişti. İlk nüfus sayımı yapılarak posta teşkilatının kurulması, ilk resmî gazete olan *Takvim-i Vekayi*'nin yayımlanması da bu döneme rastlar.

Mustafa Ağa, çocuklarını Enderun Mektebi'ne¹ verir. Eğitimi tamamlayan Ömer, sarayda kilercibaşı olur; padişahın mutfak alışverişlerine ve çiftliklerine bakar. Halil de emirahur (ahır amirliği) daha sonra da kilercibaşılık yapar.

Osmanlı sarayında, kullanılan yiyeceklerin satın alındıktan sonra tüketilinceye dek saklandığı bölüme Kiler-i Amire deniliyordu. Burası, saraydaki iççağalarının

en büyüklerinden biri olan kilercibaşının yönetimindeydi, görev yapanlar da kiler bölüklerine bağlı olurdu. Saraydaki yedi kiler bölüğü aralarındaki işbölümüne göre çeşitli yiyecek ve içecekleri saklar, ayrı hizmetleri yerine getirirlerdi. Bu hizmetler arasında sofraların hazırlanması, yemeklerin sofraya getirilmesi, saray odalarının ve mescidinin mumlarının yakılması, padişahın yemek yediği kapların yıkanması vb. de vardır. Kiler-i Amire ve kilercibaşılık görevi İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra önemini yitirse de halifelğin kaldırılmasına değin varlığını korur.

Ömer Ağa'ya bir gün Adapazarı'ndan kestane torbası içinde küçük bir Çerkes kızı getirirler. Eskiden Çerkesler çocuklarını yetiştirilmesi için iyi ailelerin yanına verirlermiş.

Gülter adındaki bu çocuk Ömer Ağa'nın himayesinde yetiştirilir, eğitilir, genç bir kız olunca, Mızıkacı Süleyman Efendi'yle evlendirilir. Kırmızı saçlı, zayıf, ufak tefek bir kadındır Gülter Hanım. Üsküdar'da Mihrimah Sultan Cami'nin arkasında, iki katlı, ahşap bir evde oturur. Her hafta Ömer Ağa'nın oğlu Faik Bey'i ve eşi Ayşe Hatice Hanım'ı ziyaret için Çengelköy'e gelir. Her gelişinde de helvacıkabağından yaptığı tatlıyı getirir.

Kemalettin Tuğcu, çocukluğunda büyükbabasının köşkünde karşılaşacaktır Gülter Hanım'la:

“Üsküdar'dan Çengelköy'e yürüyerek gelir, yine yürüyerek dönerdi. Yaz günleri erkenden, oflaya puflaya yokuşu çıkar, önce kapının eşiğine oturur, dinlenir, sonra içeri girer, babaannemin elini öper, herkese temenna eder, bir köşeye otururdu.

Birbirinden değişik çok güzel hikâyeler anlatırdı Gülter Hanım. Ben de büyük bir merakla dinlerdim.

Cinli perili masallar, beş arşın boyunda devler, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte Arapların hikâyeleri beni başka dünyalara götürürdü. Sarayda geçen hikâyeler de vardı. Korkunç olurdu bazıları. ‘Vurun boynunu!’ dermiş padişah. Rap rap rap... alır götürürlermiş askerler. Başını gövdesinden ayırırlarmış ama bir müddet sonra yerden kalkar, başını boynunun üstüne koyar, yürüyüp gidermiş. Korkudan titrerdim ama merak ederdim bir yandan da hikâye nasıl bitecek diye. Yanında büyüdüğü için büyükbabamın babası, Ömer Ağa’yı tanımış Gülter Hanım. Büyük dedem Ömer Ağa’nın hikâyesini de ondan dinlemiştim:

Saraylı hanımlardan biri, Ömer Ağa’ya, Çerkes bir cariyeye vererek, ‘Bunu al, hallet!’ diyor. Dedem çok genç o zaman; alıyor bu kızı, birlikte gidiyorlar. Başını önünde sessizce takip ediyor Ömer Ağa’yı cariyeye. Böyle birlikte yürürken, hafif hafif hıçkırıklar duyuyor dedem; dönüp bakıyor, yaşmağının altından inci gibi yaşlar dökülüyor kızın. Bunu görünce üzülüyor tabii dedem. Genç bir kızı cellada teslim etmek kolay değil. Suçunun ne olduğunu bile bilmiyor. O zamanlarda padişahın bir emriyle insanların boyunları vuruluyor sorgusuz sualsiz. Mahkeme falan yok, tahkikat edilmiyor. Emir var sadece.

‘Adın ne senin?’ diye soruyor kıza, dedem. ‘Zeliha,’ diyor cariyeye. O kederli sesi öyle dokunuyor ki, kıyamıyor, bu kızı nasıl cellada teslim edeceğim diye düşünüyor.

Ömer Ağa, bu genç ve güzel kızı cellada teslim etmemiş. Çengelköy’de Kerime Hatun Cami’nin karşısında bir ev tutmuş. İçini de bir güzel dayayıp döşemiş, Zeliha’yı nikâhına almış.

Bir süre sonra saraylı hanım, ‘O kızı ne yaptın?’ diye sorunca, Ömer Ağa, ‘Ben onu nikâhıma aldım,’ diye cevap vermiş. ‘Aferin,’ demiş saraylı hanım dedeme ve bir kese altın vermiş. Babamın halaları ve dedem de bu ka-

dından dünyaya gelmişler. Ömer Ağa Çengelköy Mezarlığı'na defnedilmiş (ölümü 1882).

Mezar taşında:

'Essultan, ibni sultan, cennet mekân, firdevsi âşiyân Abdülmecit'in Kilercibaşısı Ömer Ağa' yazıyor.'

Köşkün bulunduğu arazinin Ömer Ağa'ya bağışlandığı söylenirdi. Kilercibaşı, atıyla dolaşır on-on beş dönüm kadar toprak parçası çevirmiş. Belki de Ömer Ağa'nın mülk edindiği bu toprakları düğün hediyesi olarak vermişti padişah.

Gülter Hanım neden kestane torbası içinde getirilmişti Ömer Ağa'nın evine? Onun anlattığı öykülerin amcamın yazarlığına etkisi olmuş mudur? Çerkes cariyeyi halledilmesi için Ömer Ağa'ya veren saraylı hanım kimdi? Saraydaki hanım sultanlardan, kadın efendilerden biri mi, padişahın annesi mi? Padişahla yakınlığı çok ileri gitmişti de onun için mi halledilmesi gerekiyordu; hikâyenin bu parçası kayıp.

Abdülhamid'in Mümtaz Komiseri

Kemalettin Tuğcu'nun büyükbabası Faik Bey (1858-1910), Ömer Ağa'nın oğlu, II. Abdülhamid'in mümtaz komiseri, Yedisekiz Hasan Paşa'nın¹ muavini, Bahriye Nezareti Heyeti teftiş reisi sânisî. Çoğu zaman Beşiktaş Polis Karakolu'nda bulunan bir komiser. II. Abdülhamid'in özel işlerini de gördüğü için, sık sık ihsan almış ama har vurup harman savurmuş.

1. Abdülhamid döneminde V. Murad'ı yeniden tahta geçirmek için Çırağan Sarayı'na yapılan baskın sırasında Yedisekiz Hasan Paşa, nümayişi örgütleyenlerden Ali Suavi'yi, başına indirdiği sopa darbesiyle öldürmüştür.

Faik Bey, Ayşe Hatice Hanım'la evlidir, bir çocukları vardır. İçkiye ve kumara müptela, kadınlara fena halde tutkun olan Faik Bey'i çok iyi gözlemiş amcam, "Kabataş Setüstü'nde dedemin, Emine ve Aliye Halalarımın bir konağı vardı. Dedem bazen oraya gider, gece köşke dönmezdi. Babaannem Ayşe Hanım da ertesi gün konağa gidip kontrol eder, 'Hamamı niye yaktırdın, bu silicikleri kim kullandı?' diye sorarmış."

"Eve gelmeyince geceyi kiminle geçirdiğini araştırmak için gidermiş konağa babaanne. Ayşe Hatice Hanım, II. Abdülhamid'in mümtaz komiserinin peşine düşecek kadar gözü pek bir kadınmış.

"Varlıklarını bu hovarda dedenin tükettiğini, elinde avucunda ne varsa kadınlarla yediğini, kumarda kaybettiğini anlatırdı amcam:

"Dedem, köşkün bir dönüm kadar yan bahçesinin çevresini kaçgöç nedeniyle bahçe panjurlarıyla kapattırmış. İçinde nadir yetişen ağaçlar ve çiçekler bulunan bu bahçeyi, dalları yanlara kol atmış üç sedir ağacı gölgeler, iri kum taneleri ve taşlardan yapılmış bir lak'ın önünde, üzerinde köprü bulunan bir havuz, bu havuzdan taşan suyu birbirine aktaran altı-yedi tane küçük havuz ve bunların beslediği bir başka büyük havuz vardı.

Köşkün yanında üç odası, mutfağı ve geniş bir sofası olan selamlıkta bir aşçı ve iki yamağı çalışırdı. Yemek orada pişer, basit bir telefon tertibatıyla haber verilir ve köşke getirilirdi. Dedem, misafirlerini selamlıkta ağırlar ve orada kumar oynardı."

Sırça Köşkün Masalcısı, hayata tutunabilmesinin tek nedeni yazmak olan Kemalettin Tuğcu'nun yaşamöyküsü. Engelli olduğu için dış dünyayla ilişki kuramayan, içine kapanarak kendi yarattığı bir dünyada yaşayan Tuğcu, okuma yazmayı da yabancı dili de evinde, kendi başına öğrenmişti. Yazarak doldurduğu yüzlerce sayfayı evinin bahçesinde yakmaya karar verecek kadar kendi dünyasına çekilmişti. İstanbul dışına neredeyse hiç çıkmayan, bir-iki görüşme dışında hiç röportaj vermeyen Tuğcu, kitaplarında kimsesizlerin, yetimlerin, sokak çocuklarının buruk, acıklı, hüzünlü öykülerini anlatmıştır. Yoksulluk ve zenginlik, iyilik ve kötülük Tuğcu'nun kitaplarının ana eksenini oluştururken, yazar, çocukların dünyasında yer etmeyi, onları etkilemeyi ve okuma alışkanlığı edindirmeyi başarmıştır. 1940'lardan 1980'lere kadar onu tanımayan, kitaplarını okumayan çocuk neredeyse yok gibidir. Kemalettin Tuğcu'nun yeğeni Nemika Tuğcu, güçlükleri, yalnızlığı ve acıları yazarak göğüslemeye çalışan bir yazarın yaşamındaki bilinmeyen yönleri roman tadında bir yapıtla sunuyor okura.

#yaşamöyküsü #çocukedebiyatı #azim #ezilenler #yazmatutkusu

Kapak fotoğrafı: Nemika Tuğcu arşivi

 can

 canyayinlari.com | f | | canyayinlari

biyografi

ISBN 978-975-07-6317-5

9 789750 763175